

ДЕМОКРАТИЧНА ШКОЛА

Європейський центр імені Вергеланда

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЦЕНТР ІМЕНІ ВЕРГЕЛАНДА

Європейський центр імені Вергеланда – це європейський ресурсний центр у сфері освіти для демократичного громадянства, прав людини та міжкультурного порозуміння, заснований Радою Європи та Норвегією у 2008 році. Центр розташований в Осло, а його діяльність спрямована на всі держави-члени Ради Європи.

Рада Європи взаємодіє зі своїми державами-членами на підставі конвенцій та рекомендацій, керуючись принципами демократії, прав людини і верховенства права. Та що це означає на практиці? Як перетворити міжнародні документи на дієві інструменти на національному рівні? Центр імені Вергеланда створено заради надання підтримки державам-членам РЄ у виконанні рекомендацій Хартії Ради Європи у сфері освіти для демократичного громадянства і прав людини.

Як привілейований партнер Ради Європи, Центр провадить діяльність відповідно до цілей і пріоритетів освітньої програми Ради Європи. Мета Центру – сприяти розвитку культури демократії та усталенню демократичних практик у суспільстві через освіту для демократичного громадянства і прав людини.

Цільові групи Центру – це освітяни, дослідники, громадські діячі, політики та держслужбовці, а також батьки й учні – усі, хто активно залучений у сферу освіти на всіх рівнях і може впливати на запровадження позитивних змін у школах, місцевих громадах, організаціях, вищих навчальних закладах, владі на державному та локальному рівнях та суспільстві загалом.

Навчальна модель Центру розроблена на основі загальношкільного підходу, що передбачає активну участь усіх учасників навчально-виховного процесу в розвитку культури демократії. Ми проводимо тренінги з освіти для демократичного громадянства і прав людини. Важливим структурним елементом навчальної моделі Центру є командна проектна діяльність, яка передбачає вивчення принципів демократії та поваги до прав людини через активні дії.

Одне з найважливіших завдань освіти – навчити молодь бути активними громадянами. Саме школа творить сприятливі умови, де кожен може навчитися спілкуватися з іншими людьми та співпрацювати з ними. Тривожні тенденції, що намітилися у різних європейських країнах останнім часом, виразно демонструють важливість освіти для запобігання виявам дискримінації та ідеології ненависті.

Для багатьох дітей школа – це перший державний заклад, в який вони потрапляють. Справді, досвід, який діти отримують упродовж шкільних років, має величезний вплив на їхнє становлення як громадян. У школі вони дізнаються, що таке правила, як працюють інституції. Діти бачать, як здійснюється врядування, чи процес прийняття рішень прозорий, чи керівництво відповідає за прийняті рішення тощо. Учні мають змогу відчувати результати своєї участі у цих процесах. Саме у школі вони вивчають «правила гри» у демократичному суспільстві. Відтак, школа може використовувати своє особливе становище для того, щоб давати базові знання, виховувати навички та довіру до демократії, її принципів і механізмів, а також створювати умови, які б

Демократія починається зі школи

Ана Перона-Ф'ельдстад,

виконавчий директор
Європейського центру імені Вергеланда

допомагали учням повірити, що вони справді можуть брати участь в управлінні державою та державними інституціями. Тому демократія починається зі школи.

Школа – це своєрідна модель суспільства, яка допомагає учням зрозуміти сучасний світ, налагодити й зміцнити зв'язки з місцевою громадою, суспільством загалом, міжнародною спільнотою. Школа має підтримувати незалежне мислення та оцінки, сприяти участі в суспільному житті. Школа навчає солідарності, відповідальності за себе й інших, допомагає зрозуміти значення демократичних інститутів та процедур, пояснює правила співпраці та участі в суспільному житті. Врешті, школа допомагає учням повірити у свій потенціал, а також вчить його реалізовувати.

Україна переживає складний період своєї історії, має нагальну потребу реформувати практично усі сфери суспільного життя. Конфлікт на Сході України викриває крихкість демократії та вимагає забезпечити сталість демократичних зрушень в українському суспільстві, зокрема у сфері освіти. Адже освіта – важливий чинник суспільного розвитку, утвердження демократії та збереження миру.

Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і прав людини спонукає школи відповідати на виклики сучасності, створювати умови для набуття навичок і розвитку компетенцій, необхідних для життя в демократичному суспільстві. У цій публікації ми окреслюємо основні підходи нашого Центру до розвитку демократичної школи, наводимо приклади шкільних проєктів, а відтак, запрошуємо до співпраці з метою запровадження демократичних змін у Вашій школі та громаді.

THE EUROPEAN
WERGELAND
CENTRE

ЗМІСТ:

Що таке демократична школа?	4
<i>Освіта для демократичного громадянства і прав людини у навчально-виховному процесі</i>	6
<i>Демократичний процес управління школою</i>	10
<i>Демократичне шкільне середовище</i>	14
<i>Партнерство з громадою</i>	16
Наша діяльність в Україні	18
Програма “Демократична школа”	18

Що таке демократична школа?

Виховання і становлення відповідальних та активних громадян має починатися з раннього дитинства, і роль школи у цьому процесі важко переоцінити. Навчання демократії в школі – це не лише формування знань учнів про демократичні інститути та процеси, а й створення умов, за яких адміністрація, вчителі, учні та їхні батьки будуть безпосередніми учасниками демократичного процесу, практикуватимуть демократію у всіх сферах шкільного життя. Своєрідним дороговказом демократизації суспільства слугує Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства та в галузі прав людини, яка визначає цей процес для демократичного громадянства як:

«...освіту, навчання, просвітницьку, інформаційну, практичну діяльність та активні дії, спрямовані на надання тому, хто навчається, знань, вмінь та розумінь, а також формування моделей поведінки та ціннісного ставлення у плані здійснення та захисту демократичних прав і обов'язків як члена суспільства, уміння зважати на різноманітність та відігравати активну роль у демократичному житті задля підтримки та захисту демократії і верховенства права».

4 Освіта в галузі прав людини є невід'ємним процесом

демократизації суспільства, оскільки формує ціннісне ставлення до демократичного процесу та розуміння його загалом. Важливим елементом її є повага до різноманітності, яка встановлює «місток» з освітою з прав людини, що означає:

«... освіту, навчання, просвітницьку, інформаційну, практичну діяльність та активні дії, спрямовані на надання тому, хто навчається, знань, вмінь та розумінь, а також формування моделей поведінки та ціннісного ставлення до розбудови та захисту

універсальної культури прав людини в суспільстві, підтримки і захисту прав людини та основних свобод».

Обидва визначення передбачають практичну діяльність та активні дії, покликані формувати моделі поведінки й ціннісне

ставлення до демократичних прав і обов'язків та універсальної культури прав людини.

На рівні школи Хартія окреслює три виміри формування активних і відповідальних громадян, які поважають права людини, вміють та готові їх захищати.

Це – навчально-виховний процес, врядування у школі та шкільне середовище, а також зв'язки з громадою. Що означають ці виміри для демократизації школи та як втілити цей процес на практиці?

Освіта для демократичного громадянства та прав людини у навчально-виховному процесі

передбачає включення відповідних тем до навчальних програм через спеціалізовані курси й інтеграцію в програми викладання різних предметів та через позакласні заходи. Хартія визначає, що основоположними цілями навчання для демократичного громадянства є:

«підтримка соціальної згуртованості і міжкультурного діалогу, а також посилення ролі різноманітності та рівності, зокрема й гендерної рівності. Для цього важливо розвивати знання, індивідуальні й соціальні навички та розуміння, які допомагають врегульовувати конфлікти, підвищувати взаєморозуміння між релігійними та етнічними групами, формувати взаємоповагу до людської гідності і загальних цінностей, розвивати діалог та ненасильницьке врегулювання проблем і суперечок».

У навчальному процесі потрібно розглядати теми, пов'язані з загальними правами людини, громадянством, культурою та спортом, дискримінацією і нетолерантністю, інвалідністю

та стигматизацією у зв'язку з інвалідністю, освітою, гендерною рівністю, миром та безпекою, релігією й вірою, працею тощо. Розкрити ці теми через цікаві вправи допомагає посібник для освіти з прав людини “Компас”, а для молодших школярів – “Компасіто”.

Значною мірою успішність викладання демократичного громадянства та прав людини залежить від наявності можливостей для процесійного розвитку вчителів. Навчання демократії також доцільно проводити в межах спільних тренінгів для вчителів, батьків та учнів, інших позакласних заходів.

АНТОНІНА РАЧОК,
вчителька школи-гімназії №2,
Вінниця

Дізнавшись під час шкільної ради про проект «Школа демократії», ми одразу ж зацікавилися ним і подали заявку. Головною причиною стала, напевно, жага до змін. Хотілося створити щось нове, зробити життя учнів цікавішим та яскравішим. Звичайно, у нас проводять різні розважальні заходи й конкурси, але постійні рамки і «не можна» у відповідь на багато креативних ідей надто набридли. А до участі в проекті сміливості прийти і сказати свою думку, на жаль, не вистачало.

Головною метою перебування нашої команди у Школі стало здобуття впевненості та пошук нових ідей. Усі ми дуже вдячні за можливість участі в проекті. Уроки в «Школі демократії» дали змогу усій нашій групі здобути багато знань, а особисто кожному з нас допомогли повірити в свої сили, утвердити бажання змінювати себе та світ навколо. З великим нетерпінням чекаємо продовження цього проекту на теренах України і цікавих пропозицій, які готові втілювати разом!

МУЛЬТИМЕДІЙНИЙ «ДЕМОКРАТИЧНИЙ МАЙДАНЧИК»

Ми розробили проект «Демократичний майданчик», мета якого – створення освітньої платформи на ґрунті нашої школи, де всі охочі матимуть можливість поглибити свої знання про засади, принципи демократії, а також «творити» демократію на практиці. З великим успіхом учасники «Демократичного майданчика» долучились

до започаткованого в минулому році проекту «Уроки демократії, старші – молодшим» і продовжують розвивати зацікавленість учнів середньої школи, проводячи бесіди, веб-квести, тренінги та семінари. Завдяки наполегливості, креативності, ініціативності й вірі в свої сили ми виграли конкурс та отримали грант для реалізації проекту. Ми вирішили за ці кошти облаштувати аудиторію, де проводиться «Демократичний майданчик», сучасними технічними

засобами, щоб зробити уроки демократії ще цікавішими та залучити до роботи в «Майданчику» більше молоді.

Вінницька гімназія №2

УЧНІ ДЛЯ УЧНІВ

Під час Школи моя команда вибрала тему захисту навколишнього середовища та виховання в дітей нашої школи шанобливого ставлення до нього. Ця проблема є глобальною для людства загалом, а отже,

є актуальною і для нашої громади.

Англійська була мовою спілкування в таборі, тож учні поліпшували свої навички спілкування. До проекту залучилося багато охочих, особливо діти 3–8 класів, вони допомагали збирати ресурси: папір, олівці, старі журнали,

крейду, канцелярію. Нелегко було з дорослими, які не завжди виявляли ініціативу, не допомагали та стверджували, що ми робимо це для власної вигоди. Вони не вірили у позитивний результат, а можливо, боялися потенційних труднощів та поразки.

Програма англomовного табору, спрямована на захист та збереження навколишнього середовища, була насичена різноманітними подіями, іграми, мотиваторами, квестами, вікторинами, тож учасники в кінці дня залишалися приємно втомленими. На щоденних «хвилинках демократії» ми

закликали учнів любити і шанувати природу, розповідали, що кожен із них може зробити для її захисту, та поширювали інформацію про права учнів як повноправних членів шкільного суспільства. Кожний день табору мав свою назву та план роботи, вкінці дня учні робили записи до «Summer camp journal», у яких висвітлювали свої враження, емоції, незадоволення. Учні вчилися працювати в команді, прислухатися до думки своїх товаришів і приходити разом до спільних рішень, змагалися, хто сильніший у спорті, але, як завжди, перемагала дружба. Знаходили час і для рукоділля. Учні виготовляли папероїди та батарейкоїди, в які потрібно викидати використаний папір та батарейки для переробки. Ми здійснили похід до адміністрації школи та місцевого департаменту освіти і подарували їм наші вироби, таким чином залучивши і їх до захисту навколишнього середовища. Волонтери та учасники табору організували прибирання міського парку, розклеювали листівки-заклики в дитячому парку міста. Усі разом ми ходили на пікнік, де працівники районної організації Товариства Червоного Хреста навчали нас надавати першу допомогу. Кількість учнів протягом табору зросла: спочатку нас було 18, а стало 28. Загалом робота пройшла вдало, ми отримали багато емоцій та позитиву за сім днів відпочинку.

*АННА ЛИСАК,
учениця 11-А класу
Монастирищенського НВК
«Ерудит», волонтер школи та
учасниця «Школи демократії»*

*СОФІЯ БЛІХАР,
учениця СШ №38, Львів*

Чим мене зацікавив тренінг «Школа демократії»? Захотілося щось змінити в житті самої школи, усієї шкільної громади. Взяти участь у проєкті означало для мене набути досвіду активної дії, який потім можна буде використати у спілкуванні з однолітками та молодшими школярами. Я хотіла побачити, як можна подолати проблему пасивності учнів у шкільному житті. Багато дітей, навіть маючи якісь цікаві творчі ідеї, залишають їх при собі і не діляться ними. Вони думають, що не мають змоги реалізувати їх, а можливо, і не знають, як це зробити. Важливо, щоб вони відчували себе впевненішими і зрозуміли, що саме вони й можуть щось змінити на краще.

Проєкт надихнув на зміни у моїй школі. Хотілося б, щоб результатом наших зусиль став сильний учнівський парламент, який зробить шкільне життя комфортним і цікавим.

Демократичний процес управління школою

означає залучення до управління школою всіх учасників навчального процесу, зокрема представників шкільної адміністрації, вчителів, батьків та учнів. Кожен з них може і має впливати на рішення стосовно функціонування школи як інституції. Ці права і можливості закріплює Хартія:

«Практики освіти та навчання, зокрема політика та управління закладами освіти, мають слідувати цінностям і принципам ОДГ/ОПЛ та втілювати їх. Це включає самоврядування в освітніх закладах, серед них і в школах, яке має відображати цінності прав людини і сприяти їхньому утвердженню, розширювати повноваження та активну участь учнів, учителів/викладачів й інших зацікавлених сторін, зокрема батьків».

Традиційною в українському суспільстві є думка про те, що управління мають здійснювати ті, кого обрали або призначили виконувати управлінські функції. У такому разі весь тягар відповідальності за школу лягає на плечі директорів, які піклуються буквально про все – від організації навчального процесу до матеріально-технічного забезпечення. Участь батьків в умовах недостатнього фінансування закладів середньої освіти обмежується своєрідним

«тягарем» – збиранням коштів на покриття витрат, пов'язаних з матеріально-технічним забезпеченням. Учні в цьому процесі не є активними особами, що формує у них споживацьке ставлення до всього у школі, не виховує відповідальності за стан шкільного середовища. Учні можуть долучати до часткового прибирання шкільних приміщень та прилеглої території. У них немає можливості реально впливати на те, який вигляд має школа і що відбувається в ній.

Водночас існують вдалі варіанти демократичного співуправління школою з прозорим процесом прийняття управлінських рішень за участі колективу вчителів та батьківських комітетів. Показниками демократичного управління школою можуть бути: наявність описаних і загальновідомих процедур про прийняття рішень, які стосуються функціонування школи, вирішення конфліктів та запобігання їм, відкрита і доступна інформація про внутрішнє функціонування школи та зовнішні впливи, наявність антидискримінаційної політики й інструкцій щодо дій у разі приниження людської гідності тощо.

Безперечно, ознакою демократизації управління школою є органи учнівського самоврядування, проте процес їхнього формування не завжди є демократичним, їхні функції звужені до пропозицій щодо шкільного дозвілля, і відповідно, вага цього надважливого демократичного інституту зводиться

нанівець. Активна діяльність учнівського самоврядування потребуватиме зусиль з боку вчителів та адміністрації школи, що стає викликом і приносить додаткове навантаження. Проте досвід, який може отримати ціла школа, стане неоціненним.

Учні та вчителі мають встановлювати спільні правила, які відобразатимуть інтереси обох сторін. Так у дітей формуватиметься відчуття відповідальності за рішення, які приймають саме вони, діти загалом вчитимуться приймати рішення, які безпосередньо їх стосуються. Наприклад, спільно з органами учнівського врядування можна вирішувати організаційні питання святкових лінійок, правила роботи й асортимент шкільних буфетів, питання шкільної форми, тематики обов'язкових позакласних занять тощо.

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Реалізація основних завдань навчального закладу неможлива без прийняття та виконання управлінських рішень, мета яких – пошук оптимальних форм, методів їхніх ухвал, які б сприяли досягненню позитивних результатів під час здійснення навчально-виховного процесу у школі. Директор навчального закладу може приймати управлінське рішення самостійно. Це авторитарний підхід – керівник бере до уваги

лише власні ідеї, власний досвід, власне бачення розвитку закладу і пропонує свій спосіб вирішення.

Враховуючи, що «демократичне врядування є єдиним шляхом уперед», треба змінювати стиль управління з авторитарного на демократичний. Тому в нашій гімназії вдосконалюють процес прийняття управлінських рішень. Це дає можливість вчителям, батькам і учням стати активними учасниками прийняття відповідальних рішень, розширює інформаційне поле гімназії, а відкритість сприяє

демократизації управлінської діяльності.

Відповідальність за прийняті рішення – це питання стало предметом обговорення з учнями гімназії. Спільне вирішення завдань учителями й учнями формує позитивний імідж закладу.

Нарада педагогічного колективу є важливим інструментом у врядуванні в гімназії. Ми змінили формат їхнього проведення з інформаційного на дискусійний. Внесено зміни до структури прийняття управлінських рішень. Ми

активно використовуємо інтернет-ресурс. На сайті гімназії відкрито для пропозицій закладку «Яке питання із шкільного життя, на Вашу думку, потребує обговорення?». На основі пропозицій у сервісі Google Apps формулюють проблему, яку обговорюють і визначають для її розв'язання альтернативні рішення. Свою позицію учасники можуть висловити в анонімній анкеті, лише після цього дирекція гімназії приймає рішення.

Луцька гімназія №21 імені Михайла Кравчука

АКТИВІЗАЦІЯ ШКІЛЬНОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Костопільська загальноосвітня школа-комплекс I–III ступенів №6 розташована в мальовничому місці на периферії районного центру Костопіль у Рівненській області. Наша школа найбільша в районі як за площею, так і за кількістю учнів – її відвідує близько 700 дітей.

У минулому році ми вирішили провести опитування учнів нашої школи, чи подобається їм дисципліна та порядок у навчальному закладі. Задоволених виявилось мало: одні хотіли, щоб усі обов'язково носили шкільну форму, інші – щоб у закладі проводили більше свят із дискотеками. Але найцікавішим і вартим уваги нам здалося бажання учнів бути повноправними господарями у своїй школі, приймати важливі рішення разом з учителями –

адже через рік-два ці діти залишать шкільний поріг і стануть господарями свого життя і своєї країни. Тому надзвичайно важливо дати учням можливість зрозуміти, що це таке – жити в демократичному суспільстві, самим відповідати за виконання рішень. І ми почали шукати шляхи вирішення цієї проблеми.

Повернувшись зі «Школи демократії», ми почали діяти невідкладно, використовуючи запал і енергію, здобуті на

тренінгу. Першим кроком до демократичних змін у навчальному закладі стали вибори Президента учнівського парламенту. Учням 8–10 класів запропонували подумати над тим, кого вони хотіли б бачити своїм лідером, і, як результат, п'ятеро учнів виставили свої кандидатури на цю посаду. Кандидати організували свої групи підтримки, створили передвиборчі програми, агітаційні плакати, а також провели кампанію. Дарина Дячок, учасниця «Школи демократії», особисто поспілкувалася з учнями 6–11 класів, розповіла про свою програму, а однокласники виготовили цікавий плакат про неї. Таке ставлення до електорату мало позитивні наслідки – Даринку обрали Президентом переважною кількістю голосів.

У вересні почав діяти новостворений учнівський парламент. Лідери шкільного самоврядування відразу вирішили почати зміни задля кращого, цікавішого життя школи. Вперше за останні роки було проведено загальношкільну учнівську конференцію, на якій новообраний Президент шкільного парламенту склала присягу. Також учасники конференції затвердили новий Статут шкільного самоврядування, відповідно до якого члени Парламенту школи об'єдналися в сім міністерств, кожне з яких виконує свою ділянку роботи. Новим підрозділом стало, наприклад, Міністерство добрих справ, члени якого організують волонтерську діяльність у школі.

СШ №6, Костопіль

*ОЛЕНА АНДРІЙЧУК, заступник
директора СШ №6, Костопіль*

«На мою думку, найголовнішим здобутком, який ми отримали у «Школі демократії», стало наше бажання робити зміни, не боятися того, що щось може не вийти. Ми побачили, що можемо бути архітекторами свого життя, будувати його так, як би хотілося нам самим. Неоцінним скарбом для нас також стали навички командної роботи – щоб здійснити велику справу, потрібно насамперед створити команду, яка діятиме злагоджено заради досягнення спільної мети. А для цього, своєю чергою, треба не боятися виносити на розгляд проблеми, обговорювати кожну з них. Навчитися проводити такі обговорення я мала змогу, працюючи в одній групі з професором Цюрихського університету Рольфом Голобом, за що безмежно вдячна організаторам «Школи демократії».

Демократичне шкільне середовище

Важливу роль у формуванні вільної особистості та активного громадянина відіграє шкільне середовище, де школярі насамперед пізнають цінності демократії та прав людини. Саме комфортний клімат у школі дає змогу будувати рівноправні й відповідальні міжособистісні стосунки: учні – учні, вчителі – учні, вчителі – вчителі, вчителі – батьки, вчителі – адміністрація. Це не лише готує майбутніх громадян до життя в демократичному суспільстві, а й поглиблює мотивацію серед вчителів, підвищує ефективність навчання. Демократичне середовище формується й шляхом запровадження прозорих демократичних процедур у школі, зокрема й тих, які спрямовані на мирне залагодження конфліктів між учасниками навчально-виховного процесу, запобігання їм і боротьбу з дискримінацією, булінгом, насильством. Школа має заохочувати ініціативу та власну думку, критичне ставлення до дійсності, повагу до різноманітності, взаємоповагу та відповідальність. До того ж інфраструктура школи не повинна нікого дискримінувати за статтю, станом здоров'я, етнічним чи соціальним походженням, віросповіданням.

ШКІЛЬНА СЛУЖБА ПОРОЗУМІННЯ (ЦЕНТР МЕДІАЦІЇ)

Після тренінгу «Демократичне врядування в школі» ми проаналізували ситуацію у нашій школі і зрозуміли, що нам потрібно змінити авторитарний стиль управління та сприяти активності учнів. Також треба змінити ставлення учнів до роботи самоврядування у школі, розвинути в них активну громадянську позицію і навчити вирішувати конфлікти мирним шляхом.

Отож, ми вирішили ознайомити учнів з правами людини та навчити їх сміливо висловлювати та відстоювати свої думки, поважаючи погляди інших. Щоб створити у школі дружню атмосферу, ми навчали дітей вирішувати конфлікти мирним шляхом. Ознайомили учнів із поняттям «буллінг» та спробувати позбавитись цього явища у нашій школі: створили Шкільну службу порозуміння, знайшли учнів, які хотіли стати шкільними медіаторами, та провели з ними низку навчальних тренінгів.

У наших заходах взяло участь близько 300 учнів, 30 вчителів та 20 батьків. 23 учні (7–11 класів) випробувати себе в ролі шкільних медіаторів. Проектом зацікавились й активно до нього долучилися учні, які любили хуліганити у школі. Адміністрація стала прислухатися до думки учнів-членів самоврядування, а самі учні зацікавились своїми правами.

Середня школа № 91, Харків

Оксана Штих, вчителька:
«Школа демократії»
змінити стиль життя моїх
учнів. Вони стали значно
активнішими в повсякденні.
Стали зрілішими.»

Дарія Кривчикова,
учениця: «Я дуже мріяла
стати учасником «Школи
демократії». Мої очікування
справдилися. Було непере-
вершено! Я познайомилась з
багатьма цікавими людьми.
Рольф чудово розповів нам
про значення демократії.
Ми навчилися поступово
створювати проекти. І
найважливіше – після
школи я стала значно
впевненішою.»

Данило Цицер, учень: «Я дуже вдячний усім, що мав нагоду стати учасником «Школи демократії». Я познайомився з чудовими людьми, почув багато цікавого про демократію, особливо про створення проектів. Але найголовніше – я став впевненою в собі людиною, з активною життєвою позицією. Влітку я зміг перемогти в конкурсі і виграти путівку до «Школи успіху» Кличка. Після участі в «Школі демократії» я поставив собі мету – вдосконалювати знання англійської. Велике дякую всім!»

КОМАНДА СШ №91,
Харків:

«Ми вирішили стати учасниками «Школи демократії», щоб дізнатися більше про права людини та навчитися сміливо висловлювати і відстоювати свої думки, ознайомитись із досвідом інших українських та європейських шкіл. Ми хотіли спробувати змінити авторитарний стиль управління в школі, ставлення учнів до самоврядування, підвищити їхній інтерес до активної

громадянської позиції. Наші члени самоврядування до проекту були не такі активні, боялися висловлювати свої погляди. Під час Школи нам розповідали про демократію і навчали якісно створювати проекти. Повернувшись, ми зібрали наш колектив, розповіли усім, чому нас навчили, обговорили майбутній проект. Усі погодилися розпочати його в наступного навчального року.»

Партнерство з громадою

Для формування демократичної школи важливим є налагодження партнерських зв'язків з громадою.

Громадянство не може обмежуватися шкільним подвір'ям, тому навчання демократичного громадянства та прав людини має відбуватися в суспільстві із залученням якомога ширшого кола активних осіб.

Треба розширювати співпрацю і партнерство з широким колом зацікавлених сторін, залучених до ОДГ/ОПЛ на державному, регіональному і локальному рівнях, задля досягнення максимального ефекту їхньої діяльності; це стосується політиків, спеціалістів у сфері освіти, учнів/студентів, батьків, освітніх установ, неурядових організацій, молодіжних організацій, засобів масової інформації та суспільства загалом.

Суспільний вимір навчання можна реалізовувати через участь школярів (вчителів, школярів та батьків) в обговоренні проблем і викликів, які існують в громаді, прийнятті рішень, які стосуються дітей та підлітків, але зазвичай приймаються місцевими органами влади навіть без консультацій з молоддю. Також вихованню громадян в дусі поваги до прав людини можуть сприяти

публічні заходи в громаді, наприклад, відзначення Міжнародного дня прав людини або участь у проектах молодіжних громадських організацій.

Від залучення до навчання цілої громади користь можуть отримати не лише школярі, а й усі учасники процесу. Починати вчитися ніколи не пізно, а діти та підлітки можуть спонукати до навчання широке коло членів громади.

Процес навчання ОДГ/ОПЛ є процесом, який триває упродовж усього життя. Ефективне навчання у цій сфері охоплює широкий спектр учасників, серед них політиків, спеціалістів у сфері освіти, учнів, батьків, освітні установи, державних службовців, неурядові організації, молодіжні організації, засоби масової інформації та широку громадськість.

Розвиток культури демократії у школі буде результативним, якщо зусилля всіх учасників навчально-виховного процесу будуть комплексними й здійснюватимуться у всіх згаданих вимірах діяльності школи.

ВОГНИК ДЕМОКРАТІЇ У МІСТІ НОВА КАХОВКА

Нова Каховка – місто-оазис. Там, де раніше лежали піски і шуміли степові суховії, було закладено парк, зазеленіли сади. У 1980 році в мікрорайоні «Сокіл» збудували спеціалізовану загальноосвітню школу I–III ступенів №8 з поглибленим вивченням англійської мови.

Школа спрямовує свою діяльність на розвиток партнерських стосунків з установами, що є на території громади. Це забезпечує гармонійну роботу різних установ з дітьми, їхніми сім'ями та місцевою громадою, тісну співпрацю та підтримку один одного. Школа є опорною для нацменшин, тут створено умови та можливості навчання для всіх дітей і дорослих, незважаючи на їхнє походження, віросповідання, етнічний та соціальний статус, стан здоров'я тощо.

Наша школа заохочує учнів брати активну участь у житті громади. Це допомагає їм реалізувати навчальні ситуації, розглянуті у класі, в реальному житті, розвивати лідерські якості та підвищує самосвідомість і самоповагу. Волонтерство укріплює в учнів почуття довіри та поваги до жителів громади і забезпечує важливу умову розвитку дитини – її співпрацю з іншими членами громади,

а не тільки з батьками і вчителями. Школа залучає до волонтерства не лише дітей, а й їхніх батьків та членів громади. Активна співпраця між батьками і вчителями дає можливість батькам бути залученими до процесу прийняття рішень щодо якості освіти для їхніх дітей та участі в житті школи.

Ми вирішили стати учасником проекту «Школа демократії» тому, що нас турбує доля нашого міста в сучасних

процесах в Україні, як буде розвиватися Нова Каховка, на яких принципах демократії буде будувати майбутнє громада, де живуть наші діти. Тому потрібна активніша участь громадян у процесах демократичних змін, насамперед молоді, позаяк вона будуватиме майбутнє країни.

Наша команда після повернення запропонувала проект з екологічного виховання. У травні ми

перші в місті ініціювали збір батарейок. Батьки, вчителі, учні СЗОШ №8 за ініціативи Ради школи та учнівського врядування встановили у приміщенні закладу бак для збору використаних батарейок. У подальшому зібрані батарейки передаватимуть у пункти утилізації. Перший крок ми зробили, тому що до нас приєдналися не тільки школи, а й мешканці міста.

СШ №8, Нова Каховка

Наша діяльність в Україні

Із першого реалізованого в Україні проекту Центр імені Вергеланда спрямовує зусилля на побудову демократичної школи. Заходи Центру ґрунтуються на Хартії Ради Європи з освіти для демократичного громадянства та з прав людини, ухваленій Рекомендацією СМ/Rec(2010)7, і відповідають пріоритетам Плану дій Ради Європи для України. Важливою основою всіх наших проектів є загальношкільний підхід до освіти з демократичного громадянства і прав людини, а також спрямованість на ініціювання та підтримку місцевих проектів, які йому відповідають.

Пілотним проектом Європейського Центру імені Вергеланда в Україні був Молодіжний форум з демократії та прав людини, який відбувся у вересні 2013 року в Ласпі, АР Крим. У проекті взяли участь шкільні команди, що склалися з двох учнів та одного вчителя, із різних регіонів України. Він був покликаний сприяти участі молодих людей у суспільному житті та побудові демократичного середовища в школах.

Оскільки напрацювання й підходи Центру та Ради Європи знайшли позитивний відгук у середовищі українських освітян, було розроблено проект «Демократія та права

людини в українських школах» (2014–2015 рр.).

У межах проекту в Україні відбулося два тренінги (для директорів шкіл і вчителів, а також для вчителів та учнів), ініційовано 26 проектів на місцях. Проектну діяльність шкільних команд було зосереджено в таких напрямках: демократичне врядування у школах, активне громадянство та участь молоді, партнерство з місцевими спільнотами.

Програма «Демократична школа»

Наша подальша діяльність в Україні спрямована на сприяння реформам у системі середньої освіти та розвиток культури демократії у школах та місцевих громадах. Всеукраїнська програма освіти для демократичного громадянства «Демократична школа» була розроблена спільно з Міністерством освіти і науки України та реалізовуватиметься упродовж 2016–2018рр. за підтримки Міністерства закордонних справ Норвегії.

Програма спрямована на поглиблення культури демократії у школі шляхом підтримки подальшої демократизації та децентралізації шкільного врядування, пропагування

державно-громадського партнерства і розвитку демократичного середовища у школі, а також сприяння організації навчально-виховної роботи на принципах освіти з прав людини та демократичного громадянства.

Програма орієнтована на вчителів, директорів шкіл, батьків, школярів, місцеві громади і представників місцевого самоврядування, державних управлінців у сфері освіти.

Мета Програми – підтримати ініціативи шкіл та місцевих громад, спрямовані на впровадження демократичних змін. Задля цього ми з партнерами започатковуємо та прагнемо розвинути мережу експертів демократичного розвитку шкіл, які супроводжуватимуть реалізацію ініціатив та здійснюватимуть моніторинг демократичних змін у школах. Вони допоможуть сформувати мережу шкіл-партнерів з різних регіонів України, зацікавлених спрямовувати спільні зусилля на розвиток культури демократії у школах.

Наші контакти:

Керівник Програми –
Ірина Сабор,

старший радник Центру імені
Вергеланда

i.sabor@theewc.org

Національні координатори
Програми в Україні:

Христина Чушак (м. Львів)

sfd@theewc.org

Андрій Донець (м. Київ)

sfd@theewc.org

Більше про Програму:
<http://ukr.theewc.org>

Редакція і коректура – Віталія Станкевич

Дизайн і верстка – Оксана Васьків-Кукул

